

УДК 631.172/.173

Качан Д.А.,
аспірант,

Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ВИКОРИСТАННЯ МАШИННО-ТРАКТОРНОГО ПАРКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Машинно-тракторний парк як найважливіша складова виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств забезпечує механізацію та автоматизацію виробничих процесів і великою мірою визначає рівень продуктивності праці й ефективності виробничої діяльності. Результативність використання сільськогосподарської техніки формується під впливом низки факторів, які діють водночас і у взаємозв'язку, а саме: вплив природних, техніко-економічних, організаційно-виробничих, соціально-економічних та інших факторів.

Водночас, як свідчать результати проведених досліджень, машинно-тракторний парк сільськогосподарських підприємств формувався і продовжує формуватись без належної економічної оцінки та розробки відповідної стратегії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної тематики займалися такі вчені, як В.Є. Скоцик, В.М. Антощенко, В.І. Пастухов, І.І. Мельник, Я. Михайлович, проте низка питань з приводу вибору оптимальної форми використання технічних ресурсів потребує більш детального дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка методичних положень і практичних рекомендацій щодо визначення оптимальної з позиції економічної ефективності організаційної форми використання технічних засобів в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здебільшого наявний склад машинно-тракторного парку господарств сформувався стихійно і відзначається великим переліком марок машин. У кожному господарстві нараховується понад 10 різновидів тракторів та понад 100 сільськогосподарських машин, що створює практичні труднощі в їх експлуатації та обслуговуванні. Нами встановлено, що для комплексної механізації робіт з вирощування однієї сільськогосподарської культури в господарствах використовується 5–8 марок тракторів із відповідним кожному трактору шлейфом сільськогосподарських машин.

Також у більшості сільськогосподарських підприємствах відчувається нестача причіпного (навісного) сільськогосподарського реманенту.

Встановлено низький рівень забезпечення тракторами, які є складовими ґрунтообробних агрегатів, що пояснюється суттєвим зносом, а також тим, що трактори є об'єктом застави під банківські кредити, які надавалися сільськогосподарським підприємствам і здебільшого були

* Науковий керівник: Варченко О.М. – д.е.н., професор

реалізовані через неповернення позик. Суттєвим чинником, який вплинув на такий стан, є низька платоспроможність господарств корпоративного сектору, а також відсутність доступу до позик та інших джерел забезпечення модернізації машинно-тракторного парку.

Вважаємо, що при ухваленні рішення про організацію міжгосподарської кооперації або використанні механізованих послуг спеціалізованих підприємств необхідно враховувати не тільки внутрішні економічні чинники, а й оцінювати зовнішні фактори: наявність ринку і розвиненість інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки для виконання певного технологічного процесу, надійність партнерів і підрядників, імовірність невиконання зобов'язань та ін.

При виборі організаційної форми використання спеціалізованої техніки доцільно використовувати обґрунтовану методику, оскільки виручка і прибуток від продажу сільськогосподарської продукції безпосередньо пов'язані із застосуванням конкретної машини. Ця методика повинна враховувати зміну витрат і врожайності за певного варіанта залучення спеціалізованої техніки. В основу розрахунків доцільно покласти удосконалену методику оцінки ефективності технологічного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників, оскільки менеджмент сільськогосподарських підприємств при обґрунтуванні варіанта формування та використання власного машинно-тракторного парку або варіанта використання послуг сторонніх організацій має порівняти обсяг витрат на здійснення технологічного процесу із вартістю послуг, які надають сторонні організації.

У процесі дослідження нами проведено порівняння собівартості оранки, виконаної трактором Т-150К в агрегативанні з плугом ПЯ – 5-35, та вартістю послуг, які надаються суб'єктами підприємницької діяльності Київської області та в умовах створення кооперативу. Отримані дослідження свідчать, що собівартість оранки власною сільськогосподарською технікою нижча від вартості послуг сторонніх організацій – на 3,8%, кооперативу – на 2,4%. Очевидно, що економічно вигіднішим є використання власної техніки, однак необхідно врахувати, що на величину витрат на оранку значною мірою впливає площа, яка знаходиться в обробітку, її геометричні контури та інші фактори.

З метою виявлення думок практиків про переваги певних форм використання техніки нами було проведено анкетне опитування керівників і спеціалістів сільськогосподарських підприємств Васильківського, Ставищанського та Володарського районів Київської області. До анкетування було залучено 40 респондентів. Із кількості опитаних 35% вважають, що їхнє підприємство відчуває потребу в залученні механізованих послуг сторонніх виконавців, 65% підприємств орієнтовані лише на внутрішньогосподарське використання техніки.

Очевидно, що різні форми використання сільськогосподарської техніки зумовлюють різні підходи до оцінки ефективності виробництва продукції рослинництва [1]. Так, за першого варіанта сільськогосподарські товаровиробники шляхом використання власного машинно-тракторного парку забезпечують виробництво продукції рослинництва. Внутрішньогосподарське використання техніки передбачає, що всі машини належать і використовуються на одному сільськогосподарському підприємстві. Ця форма поділяється за територіальним і галузевим принципом управління підприємством на два види: бригадно-ланкову і цехову організацію використання техніки.

За бригадно-ланкової організації використання техніки на підприємствах створюються механізовані (тракторні) бригади, які повинні обслуговувати всю площу або сівозміну, при цьому група машин закріплюється за бригадою механізаторів. За своєю сутністю постійні механізовані бригади в сільськогосподарському підприємстві є допоміжними виробничими підрозділами [2].

Для виконання різних видів механізованих робіт у складі бригади утворюють тимчасові структурні одиниці – комплекси, які в свою чергу складаються із механізованих загонів і ланок. Комплексом слід вважати тимчасовий виробничий підрозділ для виконання повного циклу технологічно взаємопов'язаних робіт шляхом спеціалізації та концентрації техніки, що працює на основі потоково-групового методу. У свою чергу, механізована ланка – це частина комплексу, що складається з техніки, яка виконує один вид робіт (посів, збирання, транспортування та ін.) або вид обслуговування (технічне, побутове та ін.), яке може бути як тимчасовим, так і постійним. До комплексів зазвичай відносяться підрозділи для збирально-транспортних робіт, до механізованих ланок – орні, посівні, обробітку просапних, до загонів – кормозаготівельні. Механізований загін являє собою неповний комплекс, тобто самостійний підрозділ для виконання поточно-груповим методом, зазвичай 1–2 види взаємопов'язаних робіт. Серед науковців поширеною є думка, що основою форм організації використання техніки є механізовані комплекси [3].

За цехової організації використання техніки в сільськогосподарських підприємствах за галузевим принципом формуються цех (дільниця), кожен із яких зайнятий на виконанні певних технологічних процесів. Цей вид внутрішньогосподарського використання техніки припускає взаємодію цехів, пов'язаних єдиним виробничим циклом.

При виборі раціональної форми організації використання техніки потрібно виходити із розв'язання першочергового завдання – створення умов для найбільш повного завантаження машин протягом року з метою забезпечення високопродуктивного їх використання [4].

Зазначимо, що поширення тієї або іншої організаційної форми використання техніки не є випадковим. На думку науковців і практиків, воно зумовлено особливостями виробництва в певній природно-економічній зоні. Так, тракторні бригади застосовують у господарствах, де є невеликі виробничі ділянки, а обсяг механізованих робіт недостатній для повного завантаження високопродуктивної техніки. За такого підходу більш ефективно використовуються техніка і кадри механізаторів, простіше налагодити технічне обслуговування машин.

Концентрація сільськогосподарської техніки в механізованих комплексах створює умови для раціональної організації й управління виробничим процесом, оперативного контролю за дотриманням технологічної дисципліни та якістю робіт, широкого маневрування всіма технічними засобами, підтримання техніки у справному стані, оптимізації режиму роботи механізаторів, поліпшення побутових умов [5].

Порівняно з іншими формами, внутрішньогосподарське використання техніки має низку переваг: високий ступінь оперативності (техніка завжди знаходиться у розпорядженні господарства); відносна автономія у вирішенні питань організації використання техніки; нижча вірогідність відмови машин за наявності одного господаря; зменшення ймовірності поширення бур'янів і різних захворювань рослин; можливість зміни агротехнічних строків виконання технологічних процесів за несприятливих погодних умов.

Саме тому внутрішньогосподарське використання залишається однією з основних форм використання техніки, однак при цьому можуть виникнути певні негативні моменти: низький рівень використання техніки, неможливість повного завантаження складного обладнання: відсутність достатньої кількості техніки для обробітку земель господарства у встановлені агротехнічні терміни; неможливість застосування сучасних технологій внаслідок морального старіння машинно-тракторного парку; неможливість придбання дорогої техніки; збільшення поточних витрат на утримання та експлуатацію машин.

За другого варіанта сільськогосподарські товаровиробники орієнтуються на використання механізованих послуг спеціалізованих підприємств агротехнічного сервісу або беруть участь у міжгосподарській кооперації, залучаючи техніку для виконання окремих або комплексу технологічних робіт з обробітку сільськогосподарських культур. Так, діяльність підприємств технічного сервісу має певні техніко-технологічні й організаційно-економічні переваги та недоліки. Позитивні моменти практично збігаються з перевагами роботи міжгосподарських кооперативних підприємств, але в результаті спеціалізації підвищується якість робіт, виконаних технікою.

Негативні моменти використання техніки сторонніх підприємств технічного сервісу полягають у наступному: збільшення сум сплачуваних податків, оскільки підприємства агротехнічного сервісу не відносяться до сільськогосподарських товаровиробників; неможливість споживачів впливати на рівень цін і якість послуг, що ними надаються. Вважаємо, що за умови міжгосподарського використання техніки доцільно виділити такі переваги: можливість впровадження нових та удосконалених методів і технологій; застосування сучасної і продуктивної техніки; досягнення оптимального завантаження сільськогосподарської техніки; скорочення затрат праці (менша потреба в робочій силі в розрахунку на одиницю площі сільгоспугідь); більш ефективне використання кваліфікації працівників; зниження напруженості робіт у пікові періоди; зниження потреби в інвестиціях для кожного підприємства; скорочення термінів технічного оснащення сільськогосподарських підприємств; зменшення поточних витрат на утримання й експлуатацію машин; можливість розширення виробництва за рахунок використання власної робочої сили і машин на сусідніх підприємствах; підвищення доходів; зниження виробничого та економічного ризику. Серед переліку стримуючих факторів спільного використання машин: відсутність інформації про позитивний і негативний досвід міжгосподарського використання техніки; можлива відсутність машини в той час, коли вона найбільш необхідна; зменшення часу на обробітку власних полів при наданні допомоги іншим; можливе поширення машинами бур'янів і різних захворювань; неможливість використання великих високопродуктивних машин при дрібноконтурності полів; втрати внаслідок збільшення трансакційних витрат; збільшення випадків виходу з ладу машин при спільному використанні; відсутність державної системи стимулювання кооперації; ризик підприємств втратити самостійність; ризик несприятливих погодних умов і, таким чином, виникнення нерівних умов між кооператорами; ризик виникнення розбіжностей при врегулюванні спірних питань; ризик організаційних помилок.

Не менш важливим критерієм прийняття рішення про вибір форми використання спеціалізованої техніки є розподіл сукупного доходу або виробленої сільськогосподарської продукції між суб'єктами кооперації з урахуванням виробничих витрат за виконуваними технологічними операціями.

Алгоритм вибору організаційної форми використання спеціалізованої техніки передбачає дотримання послідовності дій.

Важливим етапом у запропонованому алгоритмі є розробка комплексних технологічних карт для спільного виробництва сільськогосподарських культур. З урахуванням залучення техніки підприємств міжгосподарської кооперації (або підприємств технологічного сервісу) є можливості щодо вдосконалення технології, збільшення розміру та коригування структури посівних площ. Розробка

комплексних технологічних карт завершується прогнозуванням урожайності культур з урахуванням технологічних і організаційно-технічних заходів, обґрунтуванням величини нормативних планових витрат на 1 га, що включають також витрати суб'єктів міжгосподарської кооперації (спеціалізованих підприємств) у межах спільної виробничої діяльності.

Важливим і необхідним етапом, згідно із запропонованим алгоритмом, є оцінка економічної ефективності форми використання техніки на основі порівняння виробничо-економічних показників в розрізі сільськогосподарських культур, отриманих з первинних технологічних карт. Ефективність обраної організаційної форми використання техніки значною мірою залежить від рівня цін на послуги, що надаються. З метою врегулювання вартості техніки необхідно на державному рівні дбати про поліпшення економічних умов функціонування сільськогосподарських товаровиробників і підприємств технологічного сервісу.

Отже, з точки зору сільськогосподарського підприємства одним із найважливіших елементів організації виробництва є вибір та обґрунтування форми використання техніки. Склад і послідовність етапів організаційно-економічної роботи при обґрунтуванні використання спеціалізованої й універсальної техніки істотно різняться. Запропоновані на основі проведеного дослідження алгоритми вибору значно полегшують сільськогосподарським товаровиробникам завдання з удосконалення організації використання техніки.

Основна перевага такого механізму вибору форми використання спеціалізованої техніки полягає у зближенні економічних інтересів суб'єктів виробничої діяльності в межах єдиного технологічного процесу на основі розподілу технологічних функцій і забезпечення спільної економічної відповідальності за кінцеві результати виробництва.

Як свідчать результати дослідження, підвищення ефективності організаційних заходів насамперед потребує удосконалення системи економічних відносин між суб'єктами при міжгосподарському використанні техніки. У сучасних умовах одним з прийнятних шляхів вирішення проблеми технічного і технологічного забезпечення аграрного виробництва є розвиток системи технологічного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників на основі організації та функціонування міжгосподарських кооперативних підприємств і спеціалізованих підприємств агротехнічного сервісу.

На ринку технологічних послуг спеціалізовані підприємства (в нашому випадку розглядаються підприємства міжгосподарської кооперації) та сільськогосподарські товаровиробники, з одного боку, нерозривно пов'язані, забезпечуючи виконання єдиного технологічного і виробничого процесу, а з іншого боку – є конкурентами в одержанні частини доходу від реалізації спільно виробленої сільськогосподарської продукції [6]. Ця специфічна особливість зумовлює певні складнощі при формуванні взаємовигідних економічних відносин у системі технологічного обслуговування.

В умовах ринкового середовища основними завданнями у межах формування ефективної системи економічних відносин між суб'єктами міжгосподарського використання техніки є: визначення економічних параметрів (меж) ефективної взаємодії учасників ринку технологічних послуг і вибір оптимальної форми такої взаємодії, включаючи систему взаєморозрахунків, визначення розцінок (тарифів) на технологічні послуги [7].

Зазначимо, що форми взаєморозрахунків суб'єктів міжгосподарської кооперації за надані послуги можуть бути такими: натуральними (продукцією, послугами); грошовими (готівкова або безготівкова); змішаними. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує питання розрахунків учасників міжгосподарської кооперації в натуральній формі, розмір якої може бути визначений за двома різними методами:

1. На основі взаємної домовленості сторін встановлюють фіксовану норму (відсоток) передачі продукції підприємству, яке виконувало роботи (послуги), залежно від рівня врожайності сільськогосподарських культур або продуктивності тварин, одержаних у господарствах.

2. Натуральна оплата розраховується на основі договірних цін.

Найбільш прийнятним і поширеним на практиці є другий метод, який дає можливість на основі договірної ціни перерахувати в натуральну оплату всю договірну суму або її частину за виконані види робіт за закупівельними або договірними цінами.

При формуванні ефективної системи економічних відносин суб'єктів міжгосподарської кооперації окрім оптимальної системи ціноутворення і форм взаєморозрахунків важливим питанням є удосконалення договірних відносин [8]. Договір характеризує насамперед економічні інтереси сторін шляхом встановлення відносин на взаємовигідних засадах, що є основою для забезпечення розширеного відтворення як для сільськогосподарських товаровиробників, так і спеціалізованих підприємств агротехнічного сервісу. Кожна сторона повинна виконувати свої зобов'язання найбільш економічними способами. Договірні відносини мають бути реальними й економічно обґрунтованими, що враховують фінансові, господарські й інші можливості сторін. При цьому має бути усунено прояв будь-якого суб'єктивізму.

Укладати договір, на нашу думку, необхідно на період не більше трьох місяців. За більш тривалого терміну зміна певних факторів матиме складно передбачуваний характер (урожайність культур, структура посівів, надходження у господарство нової техніки і списання старої, погодні умови,

ціни на пально-мастильні матеріали та ін.). Річний договір слід розглядати лише як протокол про наміри і в ньому не доцільно передбачати відповідальність сторін за невиконання цих намірів.

До узгодженого строку сільськогосподарські підприємства-учасники міжгосподарської кооперації подають координатору (або спеціалізованому підприємству агротехнічного сервісу) заявку на проведення робіт у наступному кварталі із зазначенням їхніх видів, обсягів, термінів виконання. Якщо обсяг перевищує виробничі можливості виконавця, то він подає зустрічні пропозиції щодо скорочення обсягів або зміни термінів виконання робіт. Обсяги і терміни робіт є обов'язковими для виконання.

Крім даних про види, обсяги і терміни виконання робіт, договір повинен містити такі узгоджені сторонами дані: прогностну (розрахункову) вартість замовлених робіт (послуг), визначену за тарифами, що діють в поточному кварталі, з урахуванням можливого їх підвищення у зв'язку з очікуваними темпами інфляції; порядок розрахунків за виконані роботи (передплата, оплата після виконання робіт, із частковим авансуванням, повна або часткова натуроплата, взаємозаліки та ін.); розмір неустойки у відсотках до тарифу на виконану роботу (послугу) через відмову замовника від погодженого обсягу робіт за відсутності форс-мажорних обставин або претензій до виконавця з приводу порушення строків, технології виконання й інших умов, які спричинили або могли спричинити зниження врожайності, втрати, погіршення якості, здорожчання сільськогосподарської продукції; розмір штрафних санкцій за неякісне виконання і недотримання узгоджених термінів виконання робіт при відсутності форс-мажорних обставин і розмір матеріального заохочення виконавця за дострокове виконання робіт на прохання замовника. Розмір санкцій чи заохочення встановлюють у відсотках до тарифу на роботи (послуги) на основі відповідних норм і нормативів, затверджених загальними зборами акціонерів (пайовиків) міжгосподарського кооперативного об'єднання (підприємства).

Усі розбіжності, що виникають при оцінці якості робіт (послуг) та відшкодуванні збитків, вирішує комісія, створена з представників суб'єктів міжгосподарської кооперації.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, пріоритетними напрямками розвитку організаційних форм використання сільськогосподарської техніки у досліджуваному регіоні повинні стати:

1) забезпечення обґрунтованого вибору організаційної форми використання сільськогосподарської техніки на основі застосування запропонованих алгоритмів і диференційованого підходу щодо універсальних і спеціалізованих машин з урахуванням конкретних виробничо-економічних умов;

2) при порівнянні різних варіантів організаційних форм використання техніки, формування взаємовигідних цін на механізовані послуги, обґрунтування ефективності інвестиційних вкладень у проекти щодо створення спеціалізованих машинно-технологічних підприємств слід застосовувати запроповану адаптовану методичку оцінки, використовувати диференційований підхід до складу витрат за різних організаційних форм використання техніки;

3) при організації кооперативу зі спільного використання техніки, створення машинно-технологічного підприємства слід враховувати спеціалізацію сільськогосподарських організацій та їх потребу в механізованих послугах, укомплектовувати підприємство сучасною високопродуктивною технікою, забезпечуючи її інтенсивне завантаження.

Бібліографічний список

1. Скоцик В.Є. Технічне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників: сучасний стан та проблеми вирішення / В.Є. Скоцик // Економіка та управління АПК. – 2013. – Вип. 10. – С. 56-60.
2. Антощенко В.М. Огляд ринку сільськогосподарської техніки для підприємств АПК України [Електронний ресурс] / В.М. Антощенко, Р.В. Антощенко // Вісник ХНТУСГ. – 2012. – Вип. 124. – Т. 2. (технічні науки). – Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_124-2/03.pdf
3. Пастухов В.І. Обґрунтування оптимальних комплексів машин для механізації польових робіт: автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук / В.І. Пастухов, Харк. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. П. Василенка. – Харків. : 2004. – 38 с.
4. Оптимізація комплексів машин і структури машинного парку та планування технічного сервісу : навчальний посібник / І.І. Мельник, В.Д. Гречкосій, В.В. Марченко та ін. – К. : ВВЦ НАУ, 2004. – 151 с.
5. Михайлович Я. Кого турбує стан парку тракторів / Я. Михайлович, А. Рубець // Пропозиція. – 2010. – № 1. – С. 102–107.
6. Демко А. Ефективність використання мобільної сільгосптехніки / А. Демко, О. Демко // Пропозиція. – 2009. – № 7. – С. 108–111.
7. Скоцик В.Є. Організаційно-економічні підходи до організації інформаційної складової ринку сільськогосподарської техніки / В.Є. Скоцик // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 24. – С. 71-74.
8. Захарчук О.В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України / О.В. Захарчук // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 92-99.

References

1. Skotsyk, V.Ye. (2013), "Technical support of agricultural producers: current status and problems solutions", *Ekonomika ta upravlinnia APK*, iss. 10, pp. 56-60.
2. Antoshchenkov, V.M. and Antoshchenkov, R.V. (2012), "Overview of agricultural machinery for agricultural enterprises of Ukraine", *Visnyk KhNTUSH*, iss. 124, Vol. 2 (tekhnichni nauky), available at: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_124-2/03.pdf (access date September 02, 2017).
3. Pastukhov, V.I. (2004), "Ground of optimum complexes of machines for mechanization of the field works", Thesis abstract of Dr.Sc.(Eng.), Khark. nats. tekhn. un-t sil. hosp-va im. P. Vasylenka, Kharkiv, Ukraine, 38 p.
4. Melnyk, I.I., Hrechkosii, V.D., Marchenko, V.V. et al. (2004), *Optymizatsiia kompleksiv mashyn i struktury mashynnoho parku ta planuvannia tekhnichnoho servisu* [Optimization of complexes machine and structure of the machine park and technical service planning], tutorial, VVTs NAU, Kyiv, Ukraine, 151 p.
5. Mykhailovych, Ya. and Rubets, A. (2010), "Whom bothering the condition of the tractors park", *Propozytsiia*, no. 1, pp. 102–107.
6. Demko, A. and Demko, O. (2009), "Effective use of mobile agricultural machinery", *Propozytsiia*, no. 7, pp. 108–111.
7. Skotsyk, V.Ye. (2016), "Organizational-economic approaches to the organization of the informational component of the agricultural machinery market", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 24, pp. 71-74.
8. Zakharchuk, O.V. (2014), "Problems of logistical support of agricultural enterprises of Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 92-99.

Качан Д.А. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ВИКОРИСТАННЯ МАШИННО-ТРАКТОРНОГО ПАРКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Розробка методичних положень і практичних рекомендацій щодо визначення оптимальної з позиції економічної ефективності організаційної форми використання технічних засобів в сільськогосподарських підприємствах.

Методика дослідження. В процесі дослідження було використано такі наукові методи - діалектичний, монографічний економіко-статистичний, систематизації та узагальнення при: визначенні критеріїв оптимізації складу технічних ресурсів; встановленні критеріїв прийняття управлінських рішень; обґрунтуванні сутності об'єднань із спільного використання техніки та базових принципів створення і функціонування сільськогосподарських механізаторських кооперативів.

Результати. Обґрунтовано вибір критеріїв оптимізації складу технічних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах. Визначено і проаналізовано переваги та недоліки внутрішньогосподарського та міжгосподарського використання техніки. Встановлено критерії прийняття управлінських рішень про вибір форм використання спеціалізованої техніки. Обґрунтовано сутність об'єднань із спільного використання техніки та базові принципи створення та функціонування сільськогосподарських механізаторських кооперативів. Виявлено основні гальмуючі чинники, що впливають на розвиток кооперативного руху в Україні.

Наукова новизна. Внесені пропозиції щодо вибору критеріїв оптимізації складу технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано бригадно-ланкову і цехову організацію використання техніки, визначено плюси і мінуси використання послуг підприємств агротехнічного сервісу для сільськогосподарських виробників.

Практична значущість. Результати, отримані в ході дослідження, сприятимуть розвитку технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва. Прийняття управлінського рішення про спільне використання техніки доцільно ґрунтувати на порівнянні приросту прогнозованої врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин (виражений у прогнозованих цінах), який повинен бути не менше відношення приросту питомих витрат на гектар (на 1 голову худоби).

Ключові слова: технічні ресурси, організаційні форми, сільськогосподарські підприємства, оптимізація.

Kachan D.A. ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES OF FUNCTIONING OF ORGANIZATIONAL FORMS FOR USE OF THE MACHINE-TRACTOR PARK OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Purpose. The aim of the article is to develop the methodological guidelines and practical recommendations for determining the optimal organizational efficiency for the use of technical means at agricultural enterprises.

Methodology of research. The following scientific methods were used in the course of the research: dialectical, monographic, economical and statistic, systematization and generalization in: definition of criteria for optimizing the composition of technical resources; establishing criteria for making managerial decisions; the substantiation of the essence of the unions on the sharing of technology and the basic principles of the establishment and operation of agricultural machinery cooperatives.

Findings. The choice of criteria for optimizing the composition of technical resources at agricultural enterprises is substantiated. The advantages and disadvantages of domestic and inter-farm use of technology are determined and analyzed. The criteria for making managerial decisions on the choice of forms of the use of specialized equipment are established. The essence of the unions on the joint use of the equipment and the basic principles of creation and functioning of agricultural machine-building cooperatives is substantiated. The main inhibiting factors that influence the development of the cooperative movement in Ukraine are revealed.

Scientific novelty. The suggestions on choosing criteria for optimizing the technical resources of agricultural enterprises are presented. The brigade- sectional and shop management organization of the use of technology has been

analyzed, the advantages and disadvantages of using the services of enterprises of agro-technical service for agricultural producers are determined.

Practical value. The results obtained during the study will contribute to the development of technical support for agricultural production. It is advisable to base a management decision on the sharing of the equipment on a comparison of the growth of the forecast yield of crops and animal productivity (expressed in projected prices), which should be no less than the ratio of the increase in specific costs per hectare (per head of livestock).

Key words: technical resources, organizational forms, agricultural enterprises, optimization.

Качан Д.А. ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ФОРМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МАШИНО-ТРАКТОРНОГО ПАРКА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. Разработка методических положений и практических рекомендаций по определению оптимальной с позиции экономической эффективности организационной формы использования технических средств в сельскохозяйственных предприятиях.

Методика исследования. В процессе исследования были использованы следующие научные методы - диалектический, монографический экономико-статистический, систематизации и обобщения при: определении критериев оптимизации состава технических ресурсов; установлении критериев принятия управленческих решений; обосновании сущности объединений по совместному использованию техники и базовых принципов создания и функционирования сельскохозяйственных механизаторских кооперативов.

Результаты. Обоснован выбор критериев оптимизации состава технических ресурсов в сельскохозяйственных предприятиях. Определены и проанализированы преимущества и недостатки внутрихозяйственного и межхозяйственного использования техники. Установлены критерии принятия управленческих решений о выборе форм использования специализированной техники. Обосновано сущность объединений по совместному использованию техники и базовые принципы создания и функционирования сельскохозяйственных механизаторских кооперативов. Выявлены основные тормозящие факторы, влияющие на развитие кооперативного движения в Украине.

Научная новизна. Внесены предложения по выбору критериев оптимизации состава технических ресурсов сельскохозяйственных предприятий. Проанализировано бригадно-звеньевую и цеховую организацию использования техники, определены плюсы и минусы использования услуг предприятий агротехнического сервиса для сельскохозяйственных производителей.

Практическая значимость. Результаты, полученные в ходе исследования, будут способствовать развитию технического обеспечения сельскохозяйственного производства. Принятие управленческого решения о совместном использовании техники целесообразно основывать на сравнении прироста прогнозируемой урожайности сельскохозяйственных культур и продуктивности животных (выраженный в прогнозируемых ценах), который должен быть не менее отношения прироста удельных затрат на гектар (на 1 голову скота).

Ключевые слова: технические ресурсы, организационные формы, сельскохозяйственные предприятия, оптимизация.